

Актуальні проблеми екологічного права України

Сучасне екологічне право, що формується на принципово нових національних засадах і державній політиці, на верховенстві права, ґрунтується на забезпеченні екологічної безпеки й підтриманні екологічної рівноваги на території України, безумовно, потребує адекватної йому в умовах сьогодення підготовки студентів, здобувачів наукових ступенів, викладачів, суб'єктів підприємницької діяльності, громадських організацій, працівників органів екологічного контролю й митної служби, органів прокуратури та ін.

Вивченню студентами основних положень екологічного права України, його суттєвих підвалин, еколого-правових інститутів, визначальних екологічних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, сутнісних приписів щодо екологічних правовідносин сприятиме підручник доктора юридичних наук, професора В. В. Костицького «Екологічне право України»¹. Видання спирається на теоретико-методологічні положення і принципи, вироблені сучасною вітчизняною й зарубіжною юридичною доктриною. Підручник адаптовано до навчальних програм сьогодення.

У цьому виданні на високому науковому й теоретичному рівні автор виклав положення екологічного права, розкрив аспекти правового регулювання відповідних суспільних відносин. Водночас підручник позитивно характеризується ґрунтовністю, послідовністю й доступністю викладу навчального матеріалу.

Підручник складається з двох книг. Перша книга, що рецензується («Загальна частина»), складається зі вступу, 11-ти розділів. У ній розглядаються предмет, методи, принципи, джерела екологічного права України, екологічні права, свободи і обов'язки людини, зміст екологічних правовідносин, інститут права власності на природні ресурси, право природокористування, управління в галузі охорони природи з урахуванням адміністративної реформи 2010–2011 років, раціональ-

---

¹ Костицький В. В. Екологічне право України. Книга перша : підручник / В. В. Костицький. – Дрогобич : Коло, 2012. – 360 с.

ного природокористування та забезпечення вимог екологічної безпеки, економіко-правовий механізм охорони довкілля та юридична відповідальність за екологічні правопорушення. Кожен розділ поряд із викладенням дидактичного матеріалу містить контрольні питання для самоперевірки. Розділи містять схеми, що допомагатимуть студентам усвідомлювати й опановувати навчальний матеріал. Така побудова видання сприяє цілісному та докорінному засвоєнню ними навчального матеріалу, реалізації на професійному рівні норм екологічного законодавства, а також формуватиме практичні вміння й навички.

Пізнавальним і цікавим для студентів є присвячений проблемам взаємодії суспільства і природи в умовах глобалізації розділ I, у якому висвітлені існуючі концепції їх взаємодії, аналізується екологічне становище України на стику тисячоліть, досліджуються глобальне довкілля як середовище життя і діяльності людини, а також екологічна функція держави (с. 15–70).

Корисним для усвідомлення студентами місця й ролі екологічного права в системі національного законодавства є розділ II «Екологічне право як комплексна галузь права». У ньому автор розглядає наявні підходи до визначення поняття (с. 71–78), предмета (с. 84–86) екологічного права та його місця в системі права, історію його розвитку (с. 78–83), принципи (с. 86–91), об'єкти (с. 93–95) і методи правового регулювання екологічних відносин (с. 91–93). Викликає інтерес система екологічного права, що включає три підсистеми та екологізовані норми інших галузей права, які служать складниками цих підсистем: а) правова охорона природи, б) природоресурсове право і в) право екологічної безпеки (с. 95–98).

У розділі III «Джерела екологічного права та система екологічного законодавства» розкриті особливості джерел екологічного права й системи екологічного законодавства (с. 99–148). Заслугує на увагу розділ IV «Екологічні правовідносини», де визначено поняття екологічних правовідносин, розкрито їх зміст і види, суб'єкти й об'єкти, а також їх правову регламентацію (с. 149–155).

Перевагою цього навчального видання є детальне обґрунтування головних положень, що стосуються управління в царинах використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища (розділ V). Особливу увагу привертає ретельний аналіз функцій управління у сфері охорони довкілля й характеристика компетенції центральних органів державного управління, повноважень місцевих органів влади

в галузі охорони навколишнього природного середовища, а також участь громадськості у здійсненні управління й контролю у ній (с. 156–232).

Важливе значення для формування активної громадської позиції й поведінки є опанування матеріалу розділу VI «Екологічні права, свободи і обов'язки людини і громадянина». Сам він дозволяє залучити до проблем реалізації, гарантування й захисту екологічних прав і свобод. У ньому запропонована їх загальна характеристика і класифікація, наводиться тлумачення таких правових конструкцій, як «екологічні обов'язки» й «межі можливої поведінки громадян» (с. 233–240).

Значне місце в рецензованій праці приділено розкриттю положень, пов'язаних із правом власності на об'єкти довкілля (розділ VII), з аргументацією поняття, змісту й форм права власності (с. 241–254). З'ясовуються питання становлення права власності на об'єкти довкілля. Крім того, детально розглядається (що має особливу вагу) сутність права власності Українського народу на природні ресурси.

Заслуговує на увагу розділ VIII «Право природокористування», в якому запропоновано дефініцію поняття «природокористування», його види і принципи, порядок надання дозволів на право спеціального природокористування (с. 255–266).

У рецензованому підручнику окремо стоїть проблема правового регламентування оцінки впливу діяльності людини на довкілля та його охорони (розділ IX). В Україні формами оцінювання значення впливу людської діяльності на навколишнє середовище автором запропоновано вважати належну екологічну експертизу, екологічний моніторинг, облік та екологічний аудит (с. 267–287).

Розділ X «Економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища» викладено відповідно до умов сьогодення. В основі економічного механізму охорони довкілля має лежати усвідомлення певних об'єктивних економічних інтересів соціальних суб'єктів. Ці інтереси слід зіставляти з інтересами збереження й охорони довкілля як предмета — його спільного використання соціумом (с. 288–331).

XI розділ підручника присвячено юридичній відповідальності за екологічні правопорушення. У ньому розкрито поняття, види і склад останніх, а також поняття, функції й види юридичної відповідальності (с. 332–349).

Підручник доктора юридичних наук В. В. Костицького підготовлено відповідно до основних вимог Болонського процесу. Він надає студентам можливість якісного самостійного опанування навчальної

дисципліни «Екологічне право України». Поглиблене його вивчення допоможе їм набути знання про загальні принципи та функціонування системи екологічного права, порівняти здобутки вітчизняного й міжнародного екологічного законодавства і права, ознайомитися з досвідом його становлення й розвитку, з функціями державного управління у царині використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища. Підручник стане у пригоді для усвідомлення правових аспектів екологічно збалансованого використання й охорони природних ресурсів, опанування загальних засад забезпечення й додержання вимог екологічної безпеки. Наукове видання, що рецензується, сприятиме поглибленню критичного бачення й розуміння читачами природи екологічного права, сформованого на теренах України, опанувати необхідні теоретичні положення, засвоїти сутність еколого-правових категорій, зміст еколого-правових інститутів, розібратися в сутності еколого-правових норм, роз'яснень вищих судових інстанцій України та рішень Конституційного Суду України, навчитися правильно їх тлумачити й застосовувати при вирішенні конкретних справ. Підручник послужить справі набуття досвіду в зазначеній царині й удосконалення інтелектуальних, пізнавальних, практичних навичок, а також допоможе розвинути інші здібності, притаманні студентам, зокрема, здатність самостійно досліджувати проблему, виявляти ініціативу й обізнаність із сучасних проблем екологічного права.

У структурі підручника прослідковуються послідовність, обґрунтованість, стиль викладу матеріалу — науково-логічний, виважений і чіткий, мова дохідлива, зрозуміла.

У цілому рецензований підручник професора В. В. Костицького «Екологічне право України» є вагомим внеском у розвиток вітчизняного екологічного права, а його поява — своєчасною й доцільною, оскільки подібні праці допомагають студентам вищих начальних закладів здобувати фундаментальні якісні знання.

А. Гетьман, доктор юридичних наук,
академік НАПрН України, професор,
завідувач кафедри екологічного права,
проректор з наукової роботи Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»;

Г. Анісімова, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри екологічного права Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»